

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

שיעור תרומת הדשן

(כ"ד א') בעי רבי אבין: תרומת הדשן בכמה? מתרומת מעשר ילפינן לה (אחד מעשרה), או מתרומת מדין ילפינן לה (אחד מחמש מאות).¹

תא שמע, דתני רבי חייא: נאמר כאן "והרים". ונאמר להלן² (לעניין קרבן מנחה) "והרים" (ממנו בקמצו מסלת המנחה ומשמןה). מה להלן בקומצו, אף כאן בקומצו (ולא יפחות מאומד מלוא הקומץ, דהיינו מלוא שלוש אצבעות כפופות. ואם רצה להוסיף, יוסיף).

שיטות הראשונים

אף כאן בקומצו: פירש רש"י, דמהרמת קומץ ילפינן לה, לא יפחות מאומד מלא הקומץ; ואם רצה להוסיף, יוסיף.³
והרמב"ם השמיט השיעור.⁴

עבודות שזר חייב עליהם מיתה בידי שמים

(כ"ד א') (1) אמר רב: ארבע עבודות, זר חייב עליהן מיתה (בידי שמים): זריקה (של הדם) והקטרה (של קומץ ואיברים וחלבים) וניסוך המים (בחג הסוכות), וניסוך היין (כל ימות השנה).

(2) ולוי אמר: אף תרומת הדשן.⁵

מאי טעמא דרב? דכתיב "וְאֵתָהּ וּבִנְיָהּ אֶתָּה תִּשְׁמְרוּ אֶת כְּהֻנַּתְכֶּם לְכָל דְּבַר הַמִּזְבֵּחַ וְלִמְבִּית לַפָּרֹכֶת וְעַבְדְּתֶם עֲבֹדַת מִתְּנָה אֶתֶּן אֶת כְּהֻנַּתְכֶּם (וְהָזַר הַקָּרֵב יוֹמָת)" -

"עֲבֹדַת מִתְּנָה", ולא עבודת סילוק (שאתה מסלק מעל המזבח, כגון תרומת הדשן).

"וְעַבְדְּתֶם", עבודה תמה (שגומרת ומתממת את הדבר), ולא עבודה שיש אחריה עבודה.⁶

ולוי, רבי רחמנא "לְכָל דְּבַר הַמִּזְבֵּחַ" (לרבות עבודת סילוק אם עבודה תמה היא, כגון תרומת הדשן).

ורב, ההוא לאתויי שבע הזאות שבפנים.⁷

¹ במדבר, פר' מטות, לא, כח: "וְהִרְמַתְּ מִכֶּסֶּס לָהּ מֵאֵת אֲנָשֵׁי הַמִּלְחָמָה הַיִּצְאִים לְצָבָא אֶחָד נָפֶשׁ מִחֻמֶּשׁ הַמֵּאוֹת."

² ויקרא, פר' צו, ו, ח.

³ דהא ליכא למימר דווקא קאמר, דהא לא אפשר לפשוט ברמץ גחלים רותחות ידיו לקמוץ. רש"י.

⁴ וכן תמה על ההשמטה במשנה למלך (הל' תמידין ב, ב).

⁵ כתב ריטב"א, פירוש, שאף היא עבודה שאין אחריה עבודה בענינה; דאילו הוצאת הדשן מילתא אחריתי היא, דלא חשיבא עבודה כולי האי. והיינו דלא פליגי רב ולוי בתרומת הדשן אלא משום דהויא עבודת סילוק, הא לאו הכי, דכולי עלמא עבודה תמה היא. וכן פרש"י ז"ל (ראה כ"ח א', רש"י ד"ה והרי אברים).

⁶ כגון שחיטה וקבלה והולכה, שיש אחריה זריקה. אבל זריקה, עבודה אחרונה שבדם. וכן הקטרה בקומץ מנחה ובאברים ופדרים, וכן ניסוך היין בכל השנה, וכן המים בחג. רש"י.

**הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.**

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

ולוי, נפקא ליה (כולהו מיניה) מ"דבר" "לכל דבר".

(ומקשה על לוי) ואימא "לכל דבר המזבח" כלל, "עבדת מתנה" פרט, כלל ופרט אין בכלל אלא מה שבפרט, עבודת מתנה אין, עבודת סילוק לא (וכדברי רב)?

(ומתרץ) אמר קרא "ולמבית לפרכת ועבדתם" (עבדת מתנה) (ללמד) אל מבית לפרכת הוא דעבודת מתנה (כגון הזאות שבין הבדים של יום הכיפורים, ונתינת קטורת על האש) ולא עבודת סילוק;⁸ הא בחוץ, אפילו עבודת סילוק.⁹

(כ"ד ב') בעי רבא: עבודת סילוק בהיכל (שהיא עבודה תמה כגון דישון מזבח הפנימי והמנורה, ללוי) מהו? לפניו מדמינן ליה (ופטור) או לחוץ מדמינן ליה (וחייב).

הדר פשטא "מבית" "ולמבית" (שדינו כקודש הקודשים ופטור אף ללוי).

אלא מעתה, זר שסידר את השולחן ליחייב! איכא סידור בזיכין.¹⁰ סידר בזיכין ליחייב! איכא סילוק והקטרה. זר שסידר את המנורה ליחייב! איכא נתינת פתילה. נתן פתילה ליחייב! איכא נתינת שמן. נתן שמן ליחייב! איכא הדלקה. הדליק ליחייב! הדלקה לאו עבודה היא.¹¹

ולא? **והתניא:** "ונתנו בנאי אהרן הכהן אש על המזבח וערכו עצים על האש", לימד על הצתת אליתא שלא תהא אלא ככהן כשר ובכלי שרת!

הצתת אליתא עבודה היא, הדלקה לאו עבודה היא.

אלא מעתה זר שסידר את המערכה ליחייב! איכא סידור שני גזירי עצים. סידר שני גזירין ליחייב! איכא סידור אברים (דתמיד בתריה, וכל זה מעבודת הסידור הוא).

והא אמר רב אסי אמר רבי יוחנן: זר שסידר שני גזירי עצים חייב!

בהא פליגי: מר (רבי יוחנן) סבר עבודה תמה היא.¹² ומר (רב) סבר לאו עבודה תמה (דשם סידור אחד הוא).

תניא כוותיה דרב. **תניא** כוותיה דלוי.

תניא כוותיה דרב: עבודות שזר חייב עליהם מיתה: זריקת דם בין לפניו לבין לפניו, והמזה בחטאת העוף, והממזה והמקטיר בעולת העוף, והמנסך שלשה לוגין מים ושלשה לוגין יין. וכו'.

⁷ שמץ על הפרוכת מפר העלם דבר ופר משיח, ושל יום הכיפורים, ושבמצורע שמזה מלוג שמן בהיכל. דסלקא דעתך אמינא לאו "דבר המזבח" הוא, להכי רבי "לכל". רש"י.

⁸ כגון הוצאת כף ומחתה שהכהן גדול מכניס שם לקטורת יום הכיפורים ומניח בין הבדים, ואח"כ חוזר ומוציאן. רש"י.

⁹ נמצא, בין לרב בין ללוי חייב בעבודות שבפנים רק בשני תנאים: עבודה תמה, ועבודת מתנה ולא סילוק. ובעבודות שבחוץ לכולי עלמא בעינן עבודה תמה. ונחלקו אם בעינן גם עבודת מתנה.

¹⁰ בתריה, כדכתיב (ויקרא, פר' אמור, כדז), "ונתת על המערכת לבנה זכה", ולא עבודה תמה היא.

¹¹ שהשלהבת עולה מאליה. אבל הצתת האליתא איכא אש גדול. אבל תימה לה"ר יוסף, כיון דהדלקה לאו עבודה היא, אמאי כתיב בה כהן, דכתיב (במדבר ח) דבר אל אהרן ואל בניו בהעלותך את הנרות וגו'. תוספות ישנים.

¹² רבי יוחנן סבר סידור שני גזירין עבודה תמה היא, שסידור מערכת עצים תמה וגומרת היא בה, וסידור האברים תחילת סידור אחר הוא. רש"י.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

שיטות הראשונים

על איזו עבודה חייב הזר מיתה: פסק הרמב"ם כרב, וכתב "אף על פי שהזרים מזהרין שלא יתעסקו בעבודה מעבודות הקרבנות - אינן חייבין מיתה אלא על עבודה תמה, לא על עבודה שיש אחריה עבודה. ואין הזר חייב מיתה אלא על ארבע עבודות בלבד: על הזריקה, ועל ההקטרה, ועל נסוך המים בחג, ועל נסוך היין תמיד.¹³

עבודות שאין הזר חייב עליהן מיתה: פירשו רש"י וריטב"א, שנקט ארבע עבודות, דווקא לענין חיוב מיתה; אבל אזהרה, בכל עבודה איכא, ואפילו בעבודת סילוק ושיש אחריה עבודה. וכן פסק הרמב"ם שאף שאינו חייב מיתה, אבל לוקה.¹⁴

עבודות שיש אחריהן עבודות: כתב הרמב"ם "אבל היוצק, והבולל, והפזת, והמולח, והמניף, והמגיש, והמסדר את לחם הפנים או את הבזקין על השלחן, והמטיב את הנרות, והמצית אש במזבח, והקומץ, והמקבל דמים - אף על פי שפסל, והרי הוא מזוהר על כל אלו ולוקה, אינו חייב מיתה, מפני שכל אחת מהן עבודה שיש אחריה עבודה, ואינה גמר עבודה.¹⁵

תרומת הדשן אם כשרה בזר: במחלוקת רב ולוי, פסק הרמב"ם כרב, כנזכר לעיל, שהכלל הממעט עבודות סילוק ממיתה, תקף גם בחוץ, בעזרה. וכתב "הרמת הדשן צריכה כהן, שנאמר: 'ולבש הכהן מדו בד...' (ויקרא ו, ג), ואם הרים ישראל - לוקה ואינו חייב מיתה, אף על פי שאין אחריה עבודה; שנאמר: 'עבדת מתנה...' (במדבר יח, ז) - עבודת מתנה הוא שתהיה בכהן לבדו ואם קרב לה הזר חייב מיתה, אבל עבודת סילוק - אין חייבין עליה מיתה. וכן אם דשן מזבח הזהב והמנורה - אינו חייב מיתה.¹⁶

הדלקת נרות בזר: כתב הרמב"ם "וכן הדלקת הנרות כשרה בזרים. לפיכך, אם הטיב הכהן הנרות והוציאן לחוץ - מתר לזר להדליקן." והשיגו ראב"ד, הפליג כשאמר מותר לזר להדליקן, אלא שאם הדליקן כשירות.¹⁷

זר שסידר שני גזרי עצים: במחלוקת רב ורבי יוחנן, פסק הרמב"ם כרבי יוחנן, דאמר סידור שני גזרי עצים, עבודה תמה היא, וכתב "והמסדר שני גזרי עצים על המערכה - הרי הוא כמקטיר אברים וחייב מיתה, שהעצים קרפן הן.¹⁸

שיעור ההקטרה שחייב עליה זר: כתב הרמב"ם "פיצד על ההקטרה? הקטיר אברים או קמץ או לבונה על המזבח - אפלו הפך באברים שלא נתאכלו וקרב שרפתן, חייב מיתה; והוא שיקטיר כזית. וכן אם הקטיר קטרת על מזבח הזהב - משיקטיר כזית חייב. אבל המקטיר קטרת שללום הכפורים בקדש הקדשים - אינו חייב מיתה עליה עד שיקטיר מלא חפניו, השעור המפרש בתורה.¹⁹

¹³. מקורות: רמב"ם (הל' ביאת המקדש ט, ב).

¹⁴. מקורות: רמב"ם (הל' ביאת המקדש ט, ה). ריטב"א (כ"ד א, ד"ה ארבע עבודות).

¹⁵. אלו, חוץ ממצית אש על המזבח, מנויים במשנה בסוף זבחים (ק"ב ב'), וקתני בהו אין בהם משום זרות. וטעמא כמו שנתבאר שכולם עבודה שיש אחריה עבודה, ולא עבודה תמה היא. ומצית אש על המזבח נמי לאו עבודה תמה היא, שיש אחריה סידור שני גזרי עצים. כסף משנה. מקורות: רמב"ם (הל' ביאת המקדש ט, ה).

¹⁶. מפני שהן עבודות סילוק. מקורות: רמב"ם (הל' ביאת המקדש ט, ח).

¹⁷. וביאר הכסף משנה טעמו של הרמב"ם, דכיון דלאו עבודה היא מישראל נמי שרי. כמו שחיטה, שהיא כשירה בזרים. מקורות: רמב"ם וראב"ד (הל' ביאת המקדש ט, ז).

¹⁸. מקורות: רמב"ם (הל' ביאת המקדש ט, ה).

¹⁹. ומה שכתב אפילו הפך באברים שלא נתאכלו וכו', הוא על פי גמרא בשבועות, י"ז ב', דכל קרובי עבודה, עבודה היא. מקורות: רמב"ם (הל' ביאת המקדש ט, ד).

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

בגדים שעורכים בהם פיס

(כ"ד ב') למה מפיסין וחוזרין ומפיסין (למה נאספים לפייס ארבע פעמים ביום)?

אמר רבי יוחנן: כדי להרגיש כל העזרה (להשמיע קול המון עם רב כמה פעמים, שהוא כבוד למלך). שנאמר "אֲשֶׁר יַחֲדוּ נִמְתִּיק סוּד בְּבֵית אֱלֹהִים נְהַלֵּךְ בְּרָגְשׁ".

במה מפייסין (מה היו לובשים אותם הנאספים לפייס, בגדי חול או בגדי קודש)?

רב נחמן אמר: בבגדי חול.

ורב ששת אמר: בבגדי קדש.

רב נחמן אמר: בבגדי חול. דאי אמרת בבגדי קודש, איכא בעלי זרועות דחמסי ועבדי (אע"פ שלא זכו בגורל).

רב ששת אמר: בבגדי קודש, דאי אמרת בבגדי חול, (שמא) אגב חביבותיה מיקרו ועבדי (עבודה בבגדי חול אותם שזכו בפייס).

אמר רב נחמן: מנא אמינא לה? **דתנן** (תמיד ה,ג): מסרון (את הכהנים) לחזנין והיו מפשיטין אותן בגדיהן, ולא היו מניחין עליהן אלא מכנסיים בלבד. מאי לאו, באותן (כהנים) שזכו לפייס?

(כ"ה א') אמר רב הונא בר יהודה אמר רב ששת: לא. באותן שלא זכו לפייס (פושטים בגדי קודש ולובשים בגדי חול).

שיטות הראשונים

מפייסין בבגדי חול או קודש: פסק רבינו חננאל כרב ששת, דהלכתא כוותיה באיסורי. וכן פסק הרמב"ם, וכתב "כל העבודות האלו שעושין בכל יום - בפייס היו עושין אותן. וכיצד היו עושין? כל כהני בתי אבות שליוס נכנסין ללשכת הגזית אחר שיעלה עמוד השחר והן מלבשין בבגדי כהנה, והממנה שעל הפיסות עמקו... ויוצאין לעבודה אנשים שעובדין. ושאר הכהנים - מוסרין אותן לחזנין, ומפשיטין אותם את בגדי הקדש, ולא היו מניחין עליהן אלא המכנסים בלבד, עד שלובשין בגדי חל, וחוזרין ופושטין את המכנסים שלקדש, ומחזירין החזנין את הכלים לחלונות".²⁰

²⁰. מקורות: רמב"ם (הל' תמידין ומוספין ד,א-ב).